

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 29. juni 2022 av Høyesterett i avdeling med

dommer Hilde Indreberg
dommer Per Erik Bergsjø
dommer Arne Ringnes
dommer Cecilie Østensen Berglund
dommer Kine Steinsvik

HR-2022-1303-A, (sak nr. 21-179659STR-HRET)
Anke over Borgarting lagmannsretts dom 17. november 2021

Påtalemyndigheten

(statsadvokat Ingrid Vormeland Salte)

mot

A

(advokat Øivind Sterri)

S T E M M E G I V N I N G

(1) Dommer **Ringnes:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

(2) Saken gjelder utmålingen av straff for grovt uaktsom særlig grov overtredelse av tolloven ved innførsel av større mengder brennevin, øl og sigaretter. Den er behandlet sammen med HR-2022-1301-A og HR-2022-1302-A.

(3) A er født 00.00.1978 og er polsk statsborger. Han ble 5. juli 2021 siktet for overtredelse av tolloven § 16-7, jf. § 16-2, jf. § 3-1 andre ledd. Grunnlaget er beskrevet slik:

«Søndag 2. mai 2021 ca. kl. 23:00 ved Svinesund tollsted i Halden, innførte han 14 904 liter øl, 5088 liter brennevin og 300000 stk. sigaretter fra Sverige til Norge. Dette utgjør en avgiftsunndragelse på kr 4 213 419.»

(4) A samtykket til tilståelsesdom, og Søndre Østfold tingrett avsa 24. august 2021 dom med slik domsslutning:

«1. A, født 00.00.1978, dømmes for overtredelse av tolloven § 16-7, jf. § 16-2, jf. § 3-1 annet ledd til en straff av fengsel i 1 – ett – år. Utholdt varetekt kommer til fradrag med 115 dager jf. straffeloven § 83.

2. A, født 00.00.1978, dømmes til tap av førerretten i Norge for alltid, jf. vegtrafikkloven § 33 nr. 1, jf. tapsforskriften § 2-6 nr. 3, jf. førerkortforskriften § 11-3.

3. A, født 00.00.1978, dømmes til å tåle inndragning av:
- 14 904 liter øl
- 5 088 liter brennevin
- 300 000 stk. sigaretter,
jf. straffeloven § 69, jf. § 75.»

(5) Tingretten tok utgangspunkt i en straff på fengsel i to år ved forsettlig overtredelse, som ble redusert med omtrent 40 prosent som følge av at As skyld var grov uaktsomhet. Det ble videre gitt et tilståelsesfradrag på to måneder.

(6) Påtalemyndigheten anket over straffutmålingen. Borgarting lagmannsrett avsa 17. november 2021 dom hvor anken ble forkastet.

(7) Lagmannsretten la, som tingretten, til grunn at straffen for forsettlig overtredelse ville være fengsel i omtrent to år og trakk i den forbindelse frem at det skal skje en utflating av straffenivået jo høyere det unndratte avgiftsbeløpet er. Lagmannsretten mente videre at As skyld lå «i det øvre sjikt av hva som er grovt uaktsomt», og at handlingen, før det ble tatt hensyn til formildende omstendigheter, kvalifiserte til en straff av fengsel i mellom ett år og to måneder og ett år og tre måneder. Retten mente videre at tilståelsesfradraget burde gi en reduksjon i straffen på mellom 15 og 20 prosent.

(8) Påtalemyndigheten har anket til Høyesterett over straffutmålingen. Ved Høyesteretts ankeutvalgs beslutning 6. april 2022 ble det bestemt at saken skulle behandles sammen

med HR-2022-1301-A. Ankeutvalget besluttet 24. mai 2022 at HR-2022-1302-A skulle behandles sammen med de to andre sakene.

Mitt syn på saken

Nærmere om problemstillingen og saksforholdet

- (9) Saken gjelder som nevnt straffutmåling for ett tilfelle av grovt uaktsom særlig grov overtredelse av tolloven, jf. tolloven § 16-7. A er dømt for ulovlig innførsel av 14 904 liter øl, 5 088 liter brennevin og 300 000 sigaretter fra Sverige til Norge over Svinesund. Det unndratte avgiftsbeløpet er 4 213 419 kroner.
- (10) Saken reiser to hovedspørsmål: for det første hva som er et riktig straffenivå for ulovlig innførsel i et tilfelle som dette, og for det andre hvilken betydning det skal få for straffutmålingen at den ulovlige innførselen ikke var forsettlig, men grovt uaktsom.
- (11) A er tidligere ustraffet i Norge.
- (12) Det fremgår av lagmannsrettens dom at A har arbeidet som yrkessjåfør i mange år. Han krysset grensen til Norge med et uvanlig stort volum av ulovlige varer i bilen, og han hadde med seg falske fraktdokumenter. Innførselen skjedde med et vogntog hvor smuglervarene var lastet på paller i hengeren. Pallene var pakket i hvit plast, slik at innholdet ikke var synlig. Lasten var forseglet.

Rettslige utgangspunkter ved straffutmålingen

- (13) Tolloven § 16-7 har denne ordlyden:
 - «(1) Straffen for særlig grov overtredelse av §§ 16-2 til 16-6 er bøter eller fengsel inntil 2 år, men fengsel inntil 6 år ved forsettlig eller grovt uaktsom overtredelse.
 - (2) Ved avgjørelsen av om overtredelsen skal regnes som særlig grov, legges vekt på om overtredelsen har stort omfang, om inn- og utførsel av varen er forbudt eller underlagt særlige vilkår, om de varer overtredelsen gjelder var bestemt til å omsettes av lovovertræderen, om denne tidligere er dømt for overtredelse av tollovgivningen eller om det foreligger andre omstendigheter av særlig skjerpene art.»
- (14) Paragraf 16-7 videreførte § 66 i tolloven av 1966, se Ot.prp. nr. 58 (2006–2007) side 107. I HR-2022-1301-A, som er votert tidligere i dag, er det i avsnitt 14 følgende redegjort for hevingen av strafferammen i § 66 fra to til seks års fengsel ved en lovendring i 2003. Jeg viser generelt til fremstillingen i den avgjørelsen, men finner grunn til å sitere følgende fra avsnitt 17:

«Jeg konstaterer at lovgiver ønsket en straffskjerpelse for mer effektivt å kunne bekjempe smugling, særlig av sigaretter, alkohol og kjøtt. Dette ble ansett som viktig for å motvirke betydelige avgiftsunndragelser, for å unngå at Norge ble et attraktivt land for smugling og for å motarbeide annen alvorlig kriminalitet.»

- (15) I dommen er det videre – i avsnitt 19 til 25 – redegjort for straffutmålingsmomentene og de hensyn som kommer inn ved straffutmålingen i denne type saker. I avsnitt 25 heter det:

«Allmennpreventive hensyn veier tungt på dette området. Det har blant annet sammenheng med en lav oppdagelsesrisiko og at smuglervirksomheten er sterkt samfunnsskadelig, også ut fra hensynet til folkehelsen. Dessuten kan den bygge opp under annen kriminell virksomhet og virke konkurransevridende. Ved straffutmålingen har overtredelsens omfang og størrelsen på avgiftsunndragelsen stor betydning. For øvrig må det legges vekt på om overtredelsen har et organisert eller planmessig preg, og om den er utført på en måte som gjør den vanskelig å avdekke. Også spredningsfaren må tas i betraktning. I tillegg kommer mer alminnelige straffutmålingsprinsipper inn, slik at blant annet domfeltes rolle i overtredelsen får betydning.»

- (16) I drøftelsen av straffenivået peker førstvoterende i avsnitt 27 på at det har interesse å se på straffenivået for unndragelse av skatt og merverdiavgift, men at avgjørelser om dette må brukes med en viss forsiktighet ved straffutmåling for tollovertredelser. Dette har sammenheng med at hensynet til folkehelsen kommer relativt tungt inn ved smugling av alkohol, tobakk og kjøtt, i motsetning til ved unndragelse av skatt og merverdiavgift, jf. avsnitt 29. I samme avsnitt heter det så at dette isolert sett kan tilsi en noe strengere straff for avgiftsunndragelser ved brudd på tolloven i slike saker enn ved unndragelser av skatt og merverdiavgift på samme nivå.

Straffenivået ved forsettlig overtredelse

- (17) Jeg går etter dette over til å se på hva som ville være et riktig utgangspunkt for straffen dersom overtredelsen hadde vært *forsettlig*. Lagmannsretten har som nevnt tatt utgangspunkt i et straffenivå på fengsel to år. Aktor har gjort gjeldende at dette bør heves til fengsel i to år og ni måneder.
- (18) Ved vurderingen tar jeg i betraktning HR-2022-1302-A, som også er votert tidligere i dag. Den saken gjaldt ulovlig innførsel av 540 000 sigaretter, 12 089 liter brennevin og 648 liter øl med et samlet unndratt avgiftsbeløp på i overkant av 7,5 millioner kroner. Lagmannsretten hadde satt straffen til fengsel i to år og åtte måneder. Førstvoterende uttaler i avsnitt 22 at det ut fra allmennpreventive hensyn kan være grunn til å heve straffenivået noe for ulovlig innførsel der det unndratte avgiftsbeløpet er på nivåer opp mot ti millioner kroner. Høyesterett kom til at straffen i den saken skulle settes til fengsel i tre år.
- (19) Som i HR-2022-1301-A og HR-2022-1302-A, skal det også i vår sak utmåles straff for en sterkt samfunnsskadelig virksomhet. Særlig omfanget av øl og brennevin er stort. Aktor har opplyst at kvantumet av øl utgjør i overkant av 16 prosent av det totale volum av alkoholholdig øl som ble beslaglagt i 2021, og for brennevin er den tilsvarende andelen i overkant av åtte prosent. Selv om avgiftsbeløpet som er unndratt statskassen er en del lavere enn i HR-2022-1302-A, dreier det seg også i saken her om et betydelig beløp.
- (20) Jeg viser videre til at smuglingen var profesjonelt gjennomført. Jeg legger til grunn at det ved smugling av slike kvanta må finnes et godt organisert apparat både på avsendersiden og mottakersiden.

- (21) Som sjåfør har A hatt en helt nødvendig rolle ved å transportere smuglervarene til Norge. På den andre siden ville straffverdigheten av forholdet vært høyere dersom han også hadde deltatt i planlegging og organisering.
- (22) Det unndratte avgiftsbeløpet er lavere enn i HR-2022-1302-A, og dette må få utslag i straffens lengde. Det skal videre skje en utflating av straffenivået etter hvert som overtredelsene blir mer alvorlige, og «kvantumsrabatten» i saken her bør derfor være mindre enn i HR-2022-1302-A.
- (23) Etter mitt syn ville fengsel i to år og seks måneder vært et riktig utgangspunkt for straffen dersom overtredelsen var forsettlig.

Betydningen av at skyldgraden er grov uaktsomhet

- (24) I Høyesteretts dom i Rt-2005-185, som gjaldt grovt uaktsomt grovt trygdebedrageri, heter det i avsnitt 11 at «[d]et er samtidig på det rene at straffen ved grovt uaktsomme handlinger skal ligge markert lavere» enn ved domfellelse for forsettlig overtredelse. Dette prinsippet er utdypet i HR-2017-553-A. Saken gjaldt blant annet grovt uaktsom skatteunndragelse, og i avsnitt 37 heter det:

«Når skyldgraden er grov uaktsomhet, foreligger imidlertid ikke elementet av planmessig skatteunndragelse. I Rt-2003-320 – som gjaldt bedrageri av sosialtjenester – fremholdt førstvoterende i avsnitt 14 at det er ‘innlysende at skyldgraden vil måtte stå helt sentralt ved bedømmelsen av straffverdigheten av et bedrageri’. Selv om selvangivelsesprinsippet innebærer at straffebud rettet mot skattyters grove uaktsomhet må straffes strengt, må skyldgraden ha vekt også ved vurderingen av straffverdigheten ved skattesvik.»

- (25) Til forskjell fra straffelovens straffebud mot forsettlig og grovt uaktsomt skattesvik, som er regulert i separate bestemmelser med forskjellig strafferamme – se §§ 378 og 380, er strafferammen etter tollloven § 16-7 den samme for forsettlig og grovt uaktsom særlig grovt tollovertredelse.
- (26) Jeg finner ikke holdepunkter for at lovgiver med dette har ønsket å likestille forsettlig og grovt uaktsom overtredelse ved straffutmålingen. Som det fremgår av det jeg har sitert fra tidligere avgjørelser, er det et generelt prinsipp at den utviste skyld har betydning ved straffutmålingen. Når elementet av planmessig overtredelse ikke foreligger, slik situasjonen er når tiltalte har handlet grovt uaktsomt, jf. HR-2017-553-A avsnitt 37, må dette føre til en markert lavere straff enn ved forsettlig overtredelse.
- (27) Størrelsen på reduksjonen vil måtte bero på et skjønn. I vår sak har lagmannsretten uttalt at uaktsomheten ligger i det øvre sjikt. Etter mitt syn vil en reduksjon på 30 prosent være passende i lys av dette.

Tilståelsesfradraget

- (28) Lagmannsretten uttaler dette om tilståelsesfradraget:

«I formildende retning må det legges vekt på at A allerede i sitt første politiavhør 3. mai 2021 erkjente straffskyld for grov uaktsom overtredelse av tolloven. Lagmannsretten mener at tilståelsen bør gi en reduksjon i straffen på mellom 15 og 20 %. Det må tas i betraktning at A ble stoppet på grensen med de ulovlig innførte varene i egen bil, og at tilståelsen dermed har hatt begrenset betydning for etterforskningen og oppklaringen av saken. Hans erkjennelse har likevel gitt en viss prosessøkonomisk gevinst ved at straffesaken kunne pådømmes ved forenklet behandling i tingretten.»

- (29) Etter mitt syn er fradraget som lagmannsretten har gitt, noe for høyt. Når tilståelsen hovedsakelig har hatt en «viss prosessøkonomisk gevinst», vil utgangspunktet være at det gjøres et fradrag på ti prosent. I saken her kan det likevel være grunn til å gi et noe større fradrag, jf. momentene lagmannsretten har pekt på. Jeg er kommet til at det kan gis et fradrag i fengselsstraffen på tre måneder.

Oppsummering av straffutmålingen

- (30) På bakgrunn av det som er gjennomgått, er jeg kommet til at straffen bør settes til fengsel i ett år og seks måneder.

Spørsmålet om straffen skal anses sonet i sin helhet ved utholdt frihetsberøvelse

- (31) A har vært frihetsberøvet i 233 dager, og aktor har nedlagt påstand om at straffen skal anses avsonet ved denne frihetsberøvelsen.
- (32) Det er bestemt i straffeloven § 83 andre ledd siste punktum at «[s]elv om frihetsberøvelsen har vart noe kortere enn den fastsatte straffen, kan straffen anses utholdt i sin helhet». Ved vurderingen av hvor lang tid som gjenstår av straffen etter fradrag for utholdt frihetsberøvelse, er det ikke adgang til å legge vekt på muligheten for prøveløslatelse, jf. Rt-2011-100 avsnitt 19.
- (33) I den samme dommen la Høyesterett videre til grunn at forskjellen mellom varetektstiden på 462 dager og en straff på fengsel i to år var for stor til at straffen kunne anses sonet ved frihetsberøvelsen. I vår sak er restperioden i overkant av ti måneder. Dette er for lang tid til at frihetsberøvelsen har vart «noe kortere», jf. § 83 andre ledd siste punktum, og straffen kan derfor ikke anses avsonet ved frihetsberøvelsen.

Konklusjon

- (34) Jeg er etter dette kommet til at straffen settes til fengsel i ett år og seks måneder.

(35) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. I tingrettens dom, domsslutningen punkt 1, gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 1 – ett – år og 6 – seks – måneder.
2. Til fradrag i straffen kommer 233 – tohundreogtrettitre – dager for utholdt frihetsberøvelse.

(36) Dommer **Steinsvik:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

(37) Dommer **Østensen Berglund:** Likeså.

(38) Dommer **Bergsjø:** Likeså.

(39) Dommer **Indreberg:** Likeså.

(40) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. I tingrettens dom, domsslutningen punkt 1, gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 1 – ett – år og 6 – seks – måneder.
2. Til fradrag i straffen kommer 233 – tohundreogtrettitre – dager for utholdt frihetsberøvelse.